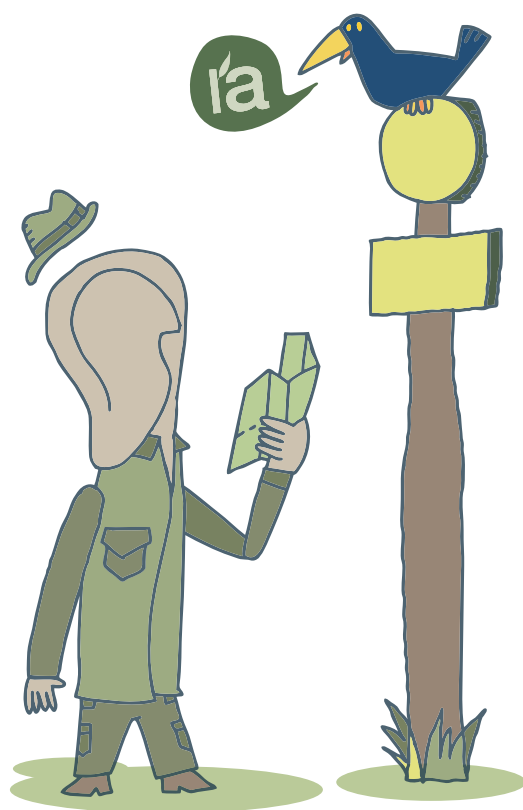

Audioguia de l'Albufera de València

l'albuferadevalència

www.albuferadevalencia.com

info@albuferadevalencia.com

EDUCACIÓN AMBIENTAL

AUDIO-GUÍA “SEDUCCIÓ AMBIENTAL” VALENCIÀ

1. ELECCIÓ D’IDIOMA

L’Albufera de València. Per favor, tria el teu idioma. Per a espanyol polsa 1, valencià 2, anglés 3.

2. INTRO

Et donem la benvinguda a l’Audioguia de l’Albufera de València. Ací pots trobar la informació necessària per a conèixer este parc natural. Als cartells de l’audioguia, que estan repartits per diferents punts de l’espai protegit, hi trobaràs els números de les entrades sonores. Utilitza eixos números per a accedir a la gravació corresponent al lloc on et trobes. Et recordem que es pot accedir a l’Audioguia de l’Albufera de València de tres maneres:

- Per mitjà de telefonada.
- Amb els reproductors que et poden prestar als punts d’Informació.
- Descarregant les gravacions en la pàgina web: albuferadevalencia.com

Quin número de gravació desitges escoltar ara?

Si vols escoltar una introducció general sobre este espai de la Xarxa Natura 2000 accedix a la gravació número 3.

3. L'Albufera de València

El Parc Natural de l'Albufera, amb 21.000 hectàrees de superfície, és un dels aiguamolls més importants d'Europa i un exemple de la interacció home-naturalesa. En este entorn de gran valor natural es poden diferenciar tres ecosistemes: **l'estany de l'Albufera**, que dóna nom al parc, és el cor d'este entorn natural. Té una superfície d'unes 2.100 hectàrees, quasi les mateixes que tota la ciutat de València i..., quant diries que té de profunditat? De mitjana a penes 1 metre. Rodejant l'estany trobem el segon ecosistema, format per la **marjal i els seus camps d'arròs**. Este cultiu és una activitat compatible amb la conservació de la naturalesa. Finalment, l'estany està separat del mar per la **Devesa**, el tercer ecosistema de l'Albufera i un dels boscs costaners més valuosos del Mediterrani.

Fa un milió d'anys estaries ara davall les aigües del mar! L'Albufera és una porció de mar que va quedar aïllada per un dic d'arena, en el qual va créixer el bosc de la Devesa. Actualment encara l'estany es comunica amb el mar a través d'este cordó litoral per mitjà de tres canals de desaiçüe, anomenats goles. Les goles del Pujol, el Perellonet i el Perelló regulen el nivell de les aigües de l'estany per mitjà de comportes que, al tancar-se, permeten la inundació dels camps d'arròs. A pesar del seu origen i de la seua connexió amb el mar, l'aigua de l'Albufera és dolça. Actualment es nodrix dels arrossars que la rodegen, que al seu torn reben l'aigua dels rius Xúquer i Túria.

Al voltant de l'estany de l'Albufera es localitza un dels paisatges tradicionals més interessants del mediterrani espanyol i una de les àrees de major valor ecològic de la península. No obstant això, este tresor de biodiversitat patix la pressió de viure rodejat per una gran metròpoli de més d'un milió i mig d'habitants. Les seues aigües eutrofitzades no li permeten aconseguir el seu verdader potencial ecològic. Per això els esforços per a protegir l'Albufera i per a millorar la qualitat i quantitat d'aigua que l'alimenta es veuen incrementats any rere any.

Vols saber més sobre la formació i la història de l'Albufera de València? Accedix a l'entrada sonora número 4.

4. Formació i història de l'Albufera

L'origen de l'estany de l'Albufera es remunta a més d'un milió d'anys. La seua formació és el resultat del tancament d'un golf marí per un ampli cordó litoral. Les muntanyes que rodejaven este golf van anar erosionant-se i els rius, sobretot el Túria, així com nombrosos barrancs, van anar aportant els seus sediments al mar. Els corrents marins van depositar estos sediments a les proximitats de la costa i van crear una barra d'arena o restinga que va aflorar per damunt del nivell del mar. Sobre eixa barra d'arena creixerien les dunes i la vegetació que ara coneixem. de manera que l'Albufera va quedar aïllada i la seua comunicació amb el mar es va reduir a una única gola o canal. L'estany s'estenia aleshores per tot el que actualment és el parc natural i ocupava unes 30.000 hectàrees de superfície.

Ja els romans i els musulmans van deixar constància de la seua admiració davant de la bellesa de l'estany i del seu entorn. Però les primeres referències clares de l'estany no van arribar fins que Jaume I va conquerir València al 1238 i es va reservar la propietat de l'Albufera i la Devesa d'esta. Dos segles després, la Corona va concedir també privilegis sobre els béns que produïa l'Albufera a l'Església, al capítol de la ciutat, als pescadors i als habitants de la zona. Estos béns eren sobretot la sal, la pesca i la caça. Esta Albufera salobre comunicada amb el mar a través d'una gola natural es va mantindre fins a començaments del segle XVIII. Però, a poc a poc, el cultiu de l'arròs es va anar imposant ací. La gran quantitat d'aigua dolça que arribava a través de la Séquia Reial del Xúquer va afavorir l'expansió d'este cultiu i la superfície de l'estany es va reduir a causa dels terraplenaments que es destinaven a l'arròs.

Durant eixos anys l'estany i la Devesa van passar de pertànyer al Patrimoni Reial a ser de l'Estat, i viceversa, en diverses ocasions. Però va ser al 1927 quan el rei Alfons XIII va fer entrega de l'Albufera a l'Ajuntament de València a canvi d'un poc més d'un milió de pessetes. En aquell moment l'estany s'havia reduït en un 90% de la seua superfície original, a 3.114 hectàrees.

Vols conèixer el passat més recent de l'Albufera i la Devesa? Sabies que en els anys 60 es va planificar construir un gran complex turístic sobre el bosc i les dunes? Accedix a l'entrada sonora número 5.

5. El procés d'urbanització de la Devesa. *El Saler per al poble*

A l'aproximar-se al bosc de la Devesa sorprén descobrir els alts edificis que sobrepassen els arbres. Són un vestigi dels anys 60, quan tota la zona va estar a punt de transformar-se en un complex turístic i residencial, que no es va arribar a construir completament. Des del moment que va passar a ser propietat de l'Ajuntament de València fins a la dècada dels 60, l'Albufera i la Devesa es van mantindre intactes. En eixos anys, en ple "boom" turístic espanyol, es va iniciar un procés urbanitzador a la Devesa. El pla contemplava nombroses torres d'apartaments, un gran sistema viari, una marina rodejada de cases de luxe i inclús un hipòdrom.

A finals dels anys 70 la pressió popular unida al voltant del lema "*El Saler per al poble*" va aconseguir frenar este procés urbanitzador, en un moviment ecologista sense precedents. Però, en eixa època, moltes coses havien canviat a la Devesa: s'hi havien construït vials, aparcaments, xarxes d'aigua potable i sanejament, urbanitzacions i un passeig marítim. A més es van destruir les dunes mòbils i es van terraplenar les mallades; es va aplanar el terreny i es va fer desaparèixer la morfologia ondulatoria característica dels ambients dunars.

Al mateix temps l'Albufera va viure els seus anys més foscos. Els nuclis urbans i els polígons industrials instal·lats al seu voltant abocaven les seues aigües residuals directament a l'estany. En pocs anys l'Albufera va passar de gaudir d'unes aigües transparents amb gran diversitat de plantes i animals, a tindre una aigua tèrbola de color verd a causa de la proliferació de fitoplàncton. Les plantes aquàtiques i un gran nombre d'espècies animals van desaparèixer d'este entorn.

A principis dels anys 80 l'Ajuntament de València va iniciar un procés, que segueix hui en dia, per a recuperar estos valuosos ecosistemes. Per exemple, destaca la metodologia i els resultats obtinguts en la regeneració de les dunes arrasades. Quina és la situació actual d'este espai? Descobrix-la a l'entrada sonora número 6.

6. Situació actual del Parc Natural de l'Albufera

El primer Ajuntament democràtic de València va paralitzar al 1979 el Pla d'Urbanització de la Devesa, va suspendre les llicències a l'àrea i va iniciar el camí per a aconseguir-ne la màxima protecció. Al 1986, la Generalitat (el govern regional) li va atorgar protecció legal a este entorn al declarar Parc Natural les 21.000 hectàrees de superfície que ocupen l'estany, la Devesa i els arrossars, i l'Albufera es va convertir en el primer parc natural creat a la Comunitat Valenciana. Començava així una nova etapa per a la recuperació d'este entorn.

L'àrea coneguda com el Racó de l'Olla, destruïda per a la construcció d'un hipòdrom, va ser totalment regenerada i convertida en un Centre d'Informació amb un Observatori d'Aus i una Reserva Integral. Es van posar en marxa diversos projectes per a regenerar les dunes i revertir el procés d'urbanització dels anys 60. A més, es va iniciar la millora del sistema de depuració d'aigües urbanes i industrials per a evitar que aigua de mala qualitat arribara a l'Albufera.

Des de 1990 el Parc Natural de l'Albufera forma part de la llista d'aiguamolls d'importància internacional per a les aus. Poc després va ser inclosa en la Xarxa Natura 2000 que agrupa els espais europeus de major valor ecològic. Com a part d'esta xarxa, l'Albufera està declarada Zona d'Especial Protecció per a les Aus i proposada com a Lloc d'Interés Comunitari.

Vols saber més sobre la Xarxa Natura 2000 d'espais protegits europeus? Accedix a l'entrada sonora número 7.

7. La Xarxa Natura 2000 de la Unió Europea

La biodiversitat d'Europa està seriosament amenaçada. Els espais naturals han vist reduïda la seua extensió i s'han quedat aïllats uns d'altres a causa del creixement dels països i a l'impacte de les activitats humanes. La Unió Europea ha decidit fer front a esta alarmant pèrdua de biodiversitat i unir les figures de protecció de cada país en una sola xarxa d'espais protegits, que garantirà la conservació d'un nombre representatiu de tots els ecosistemes del continent.

La Xarxa Natura 2000 és el conjunt oficial d'espais protegits de la Unió Europea la finalitat del qual és assegurar la supervivència a llarg termini de les espècies i hàbitats més amenaçats d'Europa. Esta xarxa, creada al 1992, agrupa dos tipus d'espais: les Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA), designades per a mantindre una superfície suficient per a totes les espècies d'aus, i els Llocs d'Importància Comunitària (LIC), amb els hàbitats naturals o també les espècies de flora i fauna d'interés comunitari.

A Europa hi ha més de 5.000 ZEPA i més de 21.000 LIC. A la Comunitat Valenciana vora el 30% del territori està proposat com a Lloc d'Importància Comunitària. El Parc Natural de l'Albufera està considerat Zona d'Especial Protecció per a les Aus i està proposat com a zona LIC.

Vols descobrir més a fons el valor natural de l'Albufera? Accedix a l'entrada sonora número 8.

8. Biodiversitat a l'Albufera

A pesar de la seua proximitat amb un gran entorn urbà, l'Albufera bull de biodiversitat. Bona part de la projecció internacional de l'Albufera de València i de l'entorn d'esta es deu a la diversitat i abundància de la seua avifauna. Unes 350 espècies d'aus utilitzen l'àrea en algun moment del seu cicle vital i, d'elles, aproximadament 90 nidifiquen regularment en este parc natural. Ens en dona més detalls l'ornitòleg Nacho Díes:

“L'Albufera de València pot albergar més de 50.000 aus aquàtiques en moments determinats. Estes aus s'alimenten dels invertebrats i de les llavors de plantes aquàtiques produïdes a la marjal, així com dels abundants peixos, tant els d'aigua dolça com marina. Es tracta d'una cadena alimentària fràgil, amenaçada per la contaminació de l'aigua i per la intensificació de les activitats humanes de l'entorn”.

A l'Albufera destaquen els grups d'aus que utilitzen els aiguamolls en les seues rutes migratòries al llarg de l'any, entre les quals hi ha ànecs, garses, gavines, xatrac i limícoles. Moltes d'estes espècies estan catalogades com rares o amenaçades a nivell europeu i nacional. Nacho Díes.

“Moltes de les aus que podem observar a l'Albufera fan llargs viatges. Algunes procedixen de localitats africanes a milers de quilòmetres al sud i, després de recalar a l'Albufera encara han de fer un viatge de milers de quilòmetres cap al nord fins a arribar a terres de l'Àrtic”.

A pesar de la seua espectacularitat, l'avifauna no representa més que una part de la riquesa natural d'este entorn. La diversitat d'hàbitats que la integren afavorix la presència d'un gran nombre d'elements botànics i faunístics. Dunes, platges, bosc, llacuna, mallades, arrossar. A l'Albufera de València es poden trobar més de 800 espècies de plantes, moltes catalogades com rares, endèmiques o amenaçades. A més a més, en este entorn conviuen diversos grups zoològics com ara insectes, mol·luscos, crustacis, amfibis, rèptils, peixos i mamífers que conformen un conjunt d'inqüestionable bellesa.

Com pots participar a l'Albufera de València? Accedix a l'entrada sonora número 9.

9. Seducció Ambiental

A pesar de la importància d'este entorn natural i als esforços per preservar-lo, el valor ecològic i ambiental de l'Albufera és desconegut per molts ciutadans. A fi de posar en valor este patrimoni natural i contribuir així a la complicitat dels visitants en la seua conservació, l'Ajuntament de València i la Comissió Europea van posar en marxa al 2009 el projecte LIFE+Seducció Ambiental. L'objectiu d'esta campanya de conscienciació mediambiental: descobrir l'Albufera perquè acabe de captivar-nos.

Durant els anys 2010, 2011 i 2012 tindran lloc diverses iniciatives dirigides als habitants del parc natural, als ciutadans que viuen al seu entorn i als visitants que gaudixen d'este emblemàtic espai on naturalesa, tradició i oci es mesclen a parts iguals.

El projecte inclou entre les seues accions la creació d'esta audioguia que està escoltant. A més de l'edició d'una revista trimestral de participació pública, així com nombrosos fullets i mapes del parc natural; la instal·lació de punts d'informació durant les èpoques de major afluència de visitants i una oficina de promoció ambiental que estarà oberta durant tot l'any. Amb ajuda dels cartells informatius i temàtics desplecats per este entorn, els visitants podran orientar-se i descobrir cada detall de l'Albufera. En la pàgina web albuferadevalencia.com es pot trobar tota la informació per a organitzar els recorreguts o aprofundir en el coneixement del parc natural, i inclús consultar el Geoportal per a realitzar una visita virtual sense eixir de casa amb el mapa interactiu. *La Guia Normativa*, realitzada també en el marc d'este projecte, resol dubtes sobre la legalitat de les activitats que es desenrotllen al parc. Tot açò en el marc d'un ambiciós Pla de Participació Pública en què totes les opinions i idees aportades pels ciutadans es veuran reflectides en les accions de Seducció Ambiental, per a contribuir a augmentar el nombre de persones compromeses amb l'Albufera.

10. El Saler

La sal que s'extreia de les antigues salines situades prop de la zona del Racó de l'Olla va ser un dels primers béns que va obtindre d'este entorn la Corona quan l'Albufera era considerada patrimoni reial. El nom del Saler fa referència al xicotet grup de barraques on s'emmagatzemava esta sal abans de ser traslladada a la ciutat de València.

L'any 1855 el Saler comptava únicament amb 39 veïns i una taverna. Entre les barraques de l'aldea van ser famoses les del "Cubà" i les barraques de Montoliu. L'última d'elles, que estava deshabitada i en estat de ruïna, va ser demolida al 1998. Actualment esta pedania de València té uns 700 habitants i és coneguda pels seus nombrosos locals dedicats al comerç i l'hostaleria.

Fins a la construcció de l'actual carretera CV-500, el Saler es comunicava amb l'Albufera i la marjal a través del seu port. Al port del Saler una flota de barques realitzava el transport de mercaderies i passatgers entre els pobles de l'estany. Actualment per a accedir a este embarcador cal creuar per una passarel·la la carretera que l'aïlla per complet del poble.

En esta pedania de València destaquen l'església de Sant Josep, de principis del segle XX, i la Casa de la Demanà de finals del XVIII. Al vestíbul d'este edifici es realitzaven fins al segle passat les subhastes dels llocs de caça a l'Albufera, un acte que es coneixia com la Demanà, i del que va prendre el seu nom. Des del poble i en direcció al mar passem per davant del Col·legi Lluís de Santàngel on sobreix el Piverot, un monumental exemplar de pi pinyoner d'uns 175 anys d'edat. Prop de la platja, ens trobem a la dreta amb l'àrea d'esbargiment del Muntanyar de la Mona, amb fonts i taules i, a l'esquerra, amb la Casa Forestal del Saler, seu de la Guarderia Municipal.

Vols saber més de la Casa de la Demanà? Qualsevol veí del Saler te la pot ensenyar, però abans..., escolta l'entrada sonora número 28.

11. El Palmar

Els orígens del poble del Palmar no estan molt clars. De totes les versions la més acceptada és la que estableix que van ser pescadors del poble de Russafa els qui van anar traslladant-se a poc a poc a l'illa.

El nombre d'habitants va anar augmentant i com a dada curiosa sabem que al 1874 eren 99 famílies, de les quals la majoria es dedicaven a la pesca i uns pocs a l'agricultura.

La vivenda més habitual al Palmar era la barraca. L'any 1854 hi havia 65 barraques i una ermita. L'any següent un fort incendi va arrasar la pràctica totalitat del poblat. A partir d'esta data es construïx la casa unifamiliar de planta baixa i pis.

El Palmar es manté com una illa fins ben entrada la dècada dels anys 30, quan es construïxen tres ponts que el comuniquen amb la carretera que va a València.

Tota la vida del Palmar girava al voltant de la pesca a l'Albufera: xarxes, "albuferencs" o barques típiques, la llotja de peix, l'embarcador, sense oblidar la Comunitat de Pescadors que és tota una institució a l'illa. No en va, fins fa ben poc, la pesca era quasi l'únic mitjà de vida per a esta població. Ho explica així Voro, pescador i veí del Palmar:

"Jo des de xicotet, des dels onze anys ja anava a pescar al llac. Com tu comprendràs estàvem aïllats completament. A vint quilòmetres d'una capital i estàvem completament aïllats. I ens dedicàvem a això: a la pesca i a l'arròs".

Actualment, el Palmar continua sent el típic poble de l'Albufera, encara que el turisme i l'hostaleria hi han substituït la pesca com a activitat econòmica principal.

12. Pinedo

Pinedo és la població més al nord del Parc Natural de l'Albufera i la que es troba més prop de la ciutat de València.

Els poc més de 300 habitants registrats al segle XIX van augmentar a vora 3.000 cent anys després. No obstant això, la monumental obra d'enginyeria que transformaria València en els anys 60, també va afectar de manera traumàtica esta pedania. Per a evitar inundacions, el riu Túria es va desviar del seu llit original i es va construir un nou curs pel sud de la ciutat, la desembocadura del qual coincidia amb part de Pinedo. Molts veïns van haver de mudar-se a la ciutat i presenciar com l'aigua ocupava els terrenys on abans es trobaven les seues cases, camps o inclús l'església parroquial.

A pesar de ser una pedania de València, a Pinedo no es consideren un barri de la ciutat. Els seus habitants mantenen un gran sentit de poble amb els seus costums i festes. La majoria dels seus veïns encara són coneguts pels malnoms: el *Tita*, el *Palmera*, el *Nano* i la *Rogeta*.

Tot i estar rodejada de grans infraestructures com ara el port de València, l'Estació Depuradora d'Aigües Residuals de València o el llit nou del riu Túria, i un gran nombre de discoteques o sales de ball, en esta població encara podem contemplar un estil de vida tranquil i acollidor.

A Pinedo és fàcil trobar persones que mantenen els xicotets horts per a ús familiar, horts protegits especialment del vent marí. Barraques i cases de camp, carros i cavalls, com els que s'utilitzen en les corregudes de joies, una carrera de cavalls per la platja i el premi de la qual, la joia, és un mocador de color. També s'utilitzen en les competicions de tir i arrossegament en les quals els cavalls han d'arrossegar la seua pesada càrrega per l'arena i en un temps màxim de cinc minuts.

13. El Perellonet

El Perellonet és la pedania de València que es troba més al sud. Situada vora la gola del Perellonet, el seu origen està vinculat a la construcció d'esta, al 1903. No va ser fins a 1950 quan es va inaugurar el poblat del Perellonet fundat pel marquès de Valterra i format per una vintena de cases i una església.

Amb una bella platja, dunes com les de la Devesa i hortes per als veïns, el Perellonet es va transformar, als anys 1960-1970, en un entramat de torres d'apartaments i urbanitzacions residencials que van fer desaparèixer les dunes i part de la platja. Els seus habitants passen de ser agricultors o pescadors a treballar en el sector turístic.

Entre este laberint d'edificis, podem trobar la duna fòssil la Penyeta del Moro, úniques restes que es conserven de la barra d'arena que va donar lloc a l'estany de l'Albufera fa uns 6.000 anys.

Si vols saber més sobre esta curiosa duna escolta l'entrada sonora número 33.

14. L'estany de l'Albufera

La primera descripció que es té de l'Albufera és del segle I, quan Plini li va posar el nom d' "estany amé". Tres segles després, el poeta llatí Fest Ruf Avié va reflectir la gran riquesa d'ànecs i fúliques del que va denominar el llac Nacaros. El nom Albufera, en realitat, prové de l'àrab al-buhayra, que significa 'el xicotet mar'. Una paraula que la descriu a la perfecció si tenim en compte que en el seu origen l'estany era un tros del mar Mediterrani que va quedar aïllat per un cordó litoral format a partir dels sediments dels rius.

Situada a 10 quilòmetres al sud de València, és l'estany més gran de la Península Ibèrica. Amb 2.100 hectàrees de superfície, la seua profunditat ens sorprén perquè tan sols és d'un metre de mitjana. L'aigua, encara que en el seu origen va ser salada, en l'actualitat és dolça perquè prové de les aportacions dels rius Xúquer i Túria. Està rodejada d'extensos senillars i vegetació típica d'aigua dolça, que arriba a formar autèntiques illes localment conegudes com a mates.

La superfície original d'esta llacuna costanera era d'unes 30.000 hectàrees, que se van anar reduint sobretot per la seua transformació en camps d'arròs. A l'hivern, quan estos camps estan inundats, l'Albufera recupera uns límits semblants als de la seua extensió original.

L'Albufera de València destaca en el context europeu de zones humides tant per l'elevat nombre d'espècies d'aus diferents presents al llarg de tot l'any, com per la quantitat de cada una d'elles. Hi ha aus que vénen a nidificar i criar, altres a passar la temporada d'hivern, altres a alimentar-se i descansar en el seu vol migratori. Són més de 250 espècies d'aus les que utilitzen este ecosistema.

15. Aigua

L'estany de l'Albufera és un dels ecosistemes més valuosos del parc natural. Però el seu estat ecològic està lluny del que va tindre fa unes dècades. Fins als anys 60 les seues aigües dolces eren transparents i hi vivia una rica i variada vegetació i fauna aquàtica. Voro, pescador i veí del Palmar, recorda amb nostàlgia la qualitat d'una aigua de la qual inclús va arribar a beure:

“En aquella època l'aigua superficialment estava plena de mosquits, i amb eixa aigua jo m'agenollava en el barquet, donava dos cops per a apartar els mosquits i bevia l'aigua directament del llac”.

El creixement urbà, agrícola i industrial de València i les poblacions pròximes va provocar a principis dels anys 70 del segle passat una degradació molt forta de la qualitat de l'aigua de l'Albufera. Hi van desaparèixer les plantes aquàtiques i la major part de peixos, mol·luscs, insectes aquàtics i xicotets mamífers. La falta d'aliment va allunyar també les aus les poblacions de les quals es van reduir dràsticament.

A estos problemes de contaminació i desaparició d'espècies, cal afegir el fet que cada vegada arribe menys quantitat d'aigua a l'estany. L'assignatura pendent a l'estany de l'Albufera és garantir un cabal ecològic d'aigua en quantitat i qualitat suficient per a tornar-li el bon estat de què va gaudir fins als anys 60.

A pesar de tot, l'Albufera continua atraient més de 250 espècies d'aus que la trien com a lloc d'alimentació, descans i cria. A nivell internacional, l'Albufera està reconeguda com una de les zones humides més importants del Mediterrani com ho avala la seua declaració de “Zona d'Especial Protecció per a les Aus”.

16. Les mates de l'estany de l'Albufera

El terme de 'mates' fa referència a la denominació popular amb què són conegudes les illes i les vores de l'estany de l'Albufera, colonitzades per denses formacions de vegetació aquàtica. De les 2.100 hectàrees que té l'estany, més de 200 corresponen a les mates.

La pèrdua de la qualitat de l'aigua de l'Albufera va provocar que tota la vegetació aquàtica que creixia per l'estany desapareguera. Esta vegetació exercia un efecte protector a les vores de les illes, davant l'onatge dels temporals. Ara, sense vegetació que frene la força de les ones espentades pel vent, les mates estan exposades als cops de l'aigua, que les desarrela, soscava i trenca amb gran facilitat. En les últimes dècades la superfície de les mates de l'estany s'ha reduït en un 20%.

No obstant això, a pesar de la seua escassa extensió, les mates estan considerades com a àrees de reserva ja que exercixen un paper de primer ordre com a hàbitat d'espècies botàniques de gran singularitat com ara el senill, la bova i la trencadalla i com a zona de nidificació, refugi i alimentació de la majoria d'aus presents al parc natural.

17. La pesca

Els àrabs ja explotaven de manera organitzada la riquesa piscícola de l'Albufera. Després de la reconquesta, els diversos reis propietaris de l'estany també obtenien els seus beneficis i es quedaven amb la quinta part de tot el que s'hi pescava. El rei Jaume I va reconèixer legalment esta activitat l'any 1250, quan es van assentar les bases de pesca per a la Comunitat de Pescadors del Palmar, formada aleshores per veïns de Russafa que es van instal·lar definitivament a l'illa del Palmar per a pescar a l'Albufera. Més tard, estes mateixes bases s'aplicarien a les comunitats de pescadors de Silla i Catarroja.

A partir de 1857, l'activitat pesquera, la més rendible, va començar a regular-se d'una manera més ordenada. Es van firmar en aquell moment els primers tractats amb les diverses confraries pesqueres de la zona per a aconseguir que els tributs es pagaren en metàl·lic i no en espècies, com fins a eixa data havia sigut habitual. Entre les companyies pesqueres, la del Palmar sobreixia per la seua peculiar organització social. Els pescadors d'esta pedania de València estan constituïts d'una manera democràtica i singular. S'articulen al voltant d'una junta que es reuneix tres vegades a l'any. La més important d'estes cites té lloc el segon diumenge de juliol, quan se sortegen els punts de pesca o redolins entre els membres de la Comunitat de Pescadors del Palmar. El dret a tindre redolí es transmet per herència, donació o venda.

Fins a la industrialització de l'àrea d'influència de l'estany, la pesca aportava uns importants rendiments econòmics. L'aigua neta de l'Albufera oferia una gran diversitat i abundància de peixos entre els quals destacaven els llobarros, les anguiles, les gambetes i els petxinots (dels quals es treien botons de nacre). Ara ha disminuït sensiblement la pesca de llobarro i de l'anguila en favor de la llissa, tal com ens conta Voro, pescador del Palmar:

“Ara només queda carpa i llissa, simplement, perquè anguila... Tin en compte que en els anys 60 o 70 es podien agafar fins a, què et diré, huitanta i noranta mil quilos d'anguiles..., d'una espècie, i d'una altra espècie, un altre tant. I ara se n'agafen dos mil”.

18. La Devesa de l'Albufera

La Devesa de l'Albufera és un tram d'uns 10 quilòmetres de longitud situada a la barra d'arena que separa l'estany de l'Albufera del mar Mediterrani, entre els pobles del Saler i del Perellonet. Ocupa unes 850 hectàrees on podem trobar, des de la platja fins a la vora de l'estany de l'Albufera, diversos ecosistemes íntimament relacionats entre si.

La Devesa es coneix popularment com “el pinar”, per l'extens bosc de pi blanc, utilitzat com a lloc d'esbargiment pels veïns de València i dels pobles del voltant.

Entre els anys 1960 i 1975, la Devesa va patir especialment un pla urbanitzador que contemplava la construcció de nombroses torres d'apartaments i un gran sistema viari, entre altres infraestructures. La destrucció de part d'este ecosistema amb les primeres obres va posar en peu els habitants de la zona, que es van alçar contra este projecte en el primer moviment ecologista sense precedents. Davall el lema “El Saler per al poble”, la pressió popular va aconseguir paraitzar la urbanització de la Devesa. Però aleshores ja s'hi havia construït gran quantitat d'edificis, infraestructures i inclús un passeig marítim.

Els qui van conèixer i van gaudir aquella Devesa sense formigó, la recorden amb nostàlgia. És el cas de Xuano, veí del Saler:

“Sóc Xuano, tinc 75 anys, he viscut molt en este poble perquè d'ell no m'he mogut..., en fi, el pinar, o la Devesa, la conec, ara no, abans sí. Abans em tapaven els ulls i recorria tota la Devesa, ara entre ací i em desorienta amb tot el que han fet de carreteres, edificis i tot..., i dic, a on estic? No sé ni a on estic. Per a recordar-me un poc de com era abans la Devesa, mire a terra i no mire una altra cosa ni res més que les plantes, perquè ací tenim plantes de totes les classes, açò és un jardí botànic..., i és quan dic: açò era el Pujol Vell, açò era el Muntanyar de la Mona, açò era el tallafocs de la Rambla, este el dels Ferros, este el de la Brava, este el de la Sanxa..., tots els tallafocs, que n'hi ha dotze, o n'hi havia, els coneixia tots”.

Des de 1982, l'Ajuntament de València desenvolupa diversos projectes de restauració que han aconseguit revertir part de la Devesa al seu estat original, especialment al sud de la gola del Pujol, on podem gaudir d'una zona de dunes totalment natural.

T'intriguen eixes grans torres d'apartaments que s'imposen enmig del bosc? Si vols saber més sobre elles escolta l'entrada número 5.

19. Vegetació i fauna del bosc de la Devesa

Quan escoltem les paraules “el bosc de la Devesa” ja ens podem fer una idea del que ens anem a trobar-hi. Arbres alts i frondosos que donen ombra als arbusts que, amb altures de dos o tres metres, creixen per davall. A més a més, per a completar esta “selva”, plantes enfiladisses i lianes s’emboliquen per damunt de tota esta vegetació fent més impracticable el pas. Estem en la màquia mediterrània.

Els nostres cinc sentits seran recompensats en un passeig per la Devesa. Hi podrem observar totes les tonalitats del color verd mesclats amb tocs de flors grogues, blanques i roses i fruits rojos i taronges. Escoltarem sons naturals com el vent, la remor de les ones i el cant sempre divers dels ocells. Els nostres pulmons s’ompliran d’aire amb aroma a mar. Plantes com la murta, el llentiscle i la sempreviva inunden el camp amb olors dolces i suaus. Podem passejar descalços per la vora del mar i notar l’arena apegada al nostre cos. O trobar racons on gaudir de l’ombra i l’ambient més fresc a l’estiu i estar arrecerat a l’hivern. Després de totes estes sensacions segur que se’ns desperta l’apetit...

A estes sensacions podem afegir la sorpresa de contemplar animals com ara conills i perdius que busquen menjar entre la vegetació, o que se’ns creue en la carretera de matinada una geneta, o notar a la nit l’àgil vol de les rates penades, o trobar un niu amb ous en un arbre, o haver de parar el cotxe per a deixar passar a una ànega amb els seus aneguets... Tots estos animals i més els pots trobar a la Devesa.

20. Les dunes

Tot el sòl que xafem a la Devesa és arena. Els rius aporten l'arena al mar i este la va depositant a la vora. El vent juga amb l'arena portant-la d'un lloc per a un altre fins que entropessa amb un obstacle i la deposita. Així comença la vida d'una duna. Al llarg de milers d'anys, uns 6.000 en el cas de la formació de la Devesa, la xicoteta duna haurà crescut i sobre ella apareixeran plantes que l'aniran fixant cada vegada més. Segons l'antiguitat de la duna podrem trobar sobre ella una vegetació i una fauna diferent.

A la Devesa, les dunes més antigues estan vora el llac de l'Albufera, allunyades del mar, són les "dunes fixes". Encara que localment se les coneix com "el pinar", el pi blanc és només una de les més de 400 espècies d'arbusts que poblen la Devesa. Intentar passar o travessar l'embolic d'arbusts i lianes que creixen davall dels pins pot convertir-se, moltes vegades, en una difícil tasca.

Tal com ens acostem a la platja observem que la vegetació ja no és tan alta ni tan diversa, es veu l'arena de les dunes i ens arriba la brisa marina. Ens trobem a les "dunes mòbils" on el vent pot transportar sense dificultat l'arena. Les plantes que hi trobem són herbàcies, amb aspecte rèptil i molt ben adaptades a quedar-se soterrades per l'arena i a no disposar d'aigua de pluja en els mesos d'estiu quan s'arriba a les temperatures més altes.

Entre la platja i la duna hi ha una estreta relació perquè a l'estiu el vent transporta l'arena de la platja fins a les dunes i a l'hivern, els temporals la tornen a la platja. A més, les dunes servixen de protecció al bosc de la Devesa ja que frenen el vent que arriba des del mar i que podria cremar la vegetació de primera línia.

21. Vegetació i fauna a les dunes

La primera impressió que tenim quan veiem les dunes que hi ha vora la platja és que hi ha poques plantes i quasi cap animal. No obstant això, si ens parem i posem atenció començarem a notar diferències entre unes plantes i altres, entre les que estan exposades al vent marí i les que estan a cobert. En total són unes 35 espècies diferents amb noms com ara: lliri marí, cotonet de mar, corretjola marina, jull de platja o card marí.

Els noms d'estes plantes fan referència a l'ambient i a les condicions on viuen: "marí".

Per a entendre millor en quines condicions viuen estes plantes, podem posar-nos en el seu lloc en un mes d'agost, al ple de l'estiu. La temperatura de l'arena pot arribar als 50°C, la calor és sufocant i a més, en este mes no plou. D'on obtenen l'aigua necessària per a viure? Les seues arrels són profundes per a buscar la humitat de les capes més fondes, però també tenen una embolic de radiclel·les, prop de la superfície, per a aprofitar la humitat de la rosada dels matins. D'altra banda, les seues fulles són xicotetes, cobertes de ceres o pèls i estan enroscades sobre si mateixes per a exposar la menor superfície possible al sol i evitar així la pèrdua d'aigua per evaporació.

Però al mes de febrer, al ple de l'hivern, el vent tirarà amb força arena sobre estes plantes fins a soterrar-les o, tot al contrari, les desenterrarà. Han de tindre un bon sistema d'arrels que les subjecte al sòl.

Si les plantes de les dunes són xicotetes també ho són els animals que podem observar entre elles: escarabats, palometes, caragols, sargantanes, erugues... També han d'adaptar-se a les condicions del medi: són més actius de bon matí i a poqueta nit quan la calor és menor. S'arreceren davall de les plantes buscant la frescor i la humitat o, com els caragols, es puguen a les tiges on arriba la brisa del mar. Per poc que ens fixem observarem centenars d'animals vivint per les dunes.

22. Platges

El Parc Natural de l'Albufera està obert al mar. Des de Pinedo, al nord, fins a Cullera, al sud, compta amb una extensa línia de platja arenosa d'uns 31 quilòmetres de longitud, interrompuda únicament per les cinc goles o canals que comuniquen l'estany amb el mar.

En una platja, l'arena prové dels materials que un riu arrossega i deposita en la seua desembocadura. El mar, amb els corrents i el seu onatge, agafa estos sediments, els transporta i finalment els deposita a la platja. En el cas de l'Albufera és el riu Túria el que durant milers d'anys ha anat aportant l'arena fins a formar les seues platges.

A l'Albufera podem trobar platges per a tots els usuaris i les seues diferents necessitats: amb accés per a vehicles o amb accés de vianants; amb servicis de primers auxilis, dutxes o lloguer d'ombrel·les i hamaques, o platges més naturals i de difícil accés que no compten amb estos servicis.

En la nostra visita a les platges hem de recordar sempre que estem en un entorn fràgil d'alt valor natural i, encara que només pensem a gaudir d'un dia d'oci, podem deixar una empremta que serà costosa de llevar.

Si ens centrem en la Devesa, des del Saler fins al Perellonet, es pot observar que, com més al sud, les platges es mantenen de forma més natural. És ací on hem de posar especial atenció. Algunes aus, com el corriolet, utilitzen els buits de la platja per a pondre els ous i criar-hi els seus pollets, altres es passegen per la vora buscant aliment entre les restes marines.

En l'actualitat, les platges de l'Albufera se veuen afectades per la pèrdua d'aportacions de sediments dels rius i per l'efecte barrera del port de València, que han donat lloc a una reducció de l'extensió de les platges en tot l'espai protegit.

23. Mallades

A la Devesa, entre les dunes fixes podem trobar zones que ens sorprendran ja que si anem a l'hivern les trobarem cobertes d'aigua com xicotetes llacunes i si tornem a l'estiu, les veurem completament seques. Les mallades són zones on les plantes i els animals han d'adaptar-se a viure en condicions extremes: sequera i inundació.

Les mallades són depressions en les quals dominen els sòls amb llims, la qual cosa fa que siguin impermeables. Per això a l'hivern les mallades s'entollen amb les pluges mentre que a l'estiu l'aigua s'evapora i es formen crostes salines. Estes condicions fan que les plantes en una mallada es distribuïsquen a manera d'anells concèntrics segons la seua major o menor resistència a l'elevada concentració de sals al sòl. A la part central els nivells de salinitat són tan elevats que no apareix cap vegetació.

Els animals que habiten a les mallades són autèntics especialistes a viure en este medi aquàtic i terrestre al mateix temps. El seu cicle de vida alterna una fase amb ous resistents a la sequera i una altra en què les seues larves es desenrotllen en l'aigua.

Durant el procés d'urbanització del bosc de la Devesa, les mallades van patir greus alteracions, ja que es van terraplenar amb l'arena procedent de les dunes on s'anava a construir. A més, es van repoblar amb eucaliptus per a accelerar-ne la dessecació perquè estos arbres extrauen i aprofiten tota l'aigua del sòl.

Actualment, les mallades estan en procés de recuperació gràcies a diversos projectes que combinen la regeneració de les dunes mòbils amb la de les mallades. S'excaven les mallades i es torna l'arena a les noves dunes reconstruïdes.

24. La marjal i els arrossars

Parlar de la marjal és parlar dels camps d'arròs; més de 14.000 hectàrees del Parc Natural de l'Albufera estan dedicades a este cultiu, l'únic realment compatible amb la conservació d'este entorn natural. És l'hàbitat més extens de tots els que formen esta àrea protegida. Terrenys de cultiu, camins, canals i séquies representen un 70% de la superfície total del Parc Natural. Representa la principal àrea d'alimentació per a les aus aquàtiques que poblen el Parc Natural, tant per a hivernar com en les èpoques de nidificació.

El canviant paisatge de l'Albufera al llarg de l'any es deu en gran part a les fases en el cultiu de l'arròs: verds a l'estiu, blaus a l'hivern i marrons en les fases en què la terra queda al descobert. Majoritàriament els arrossars són terrenys guanyats a la llacuna en un procés de transformació secular que va aconseguir el seu punt àlgid al segle XIX.

El cultiu de l'arròs té una gran importància econòmica, ecològica i paisatgística. Després de la declaració de l'Albufera com a Parc Natural, al 1986, es van fixar una sèrie de mesures per a minimitzar l'impacte negatiu de l'activitat agrícola en el seu entorn derivat de la crema de restolls o la transformació d'hàbitats naturals. Estes mesures establixen la necessitat de compatibilitzar les activitats econòmiques tradicionals amb la conservació dels ecosistemes naturals i els seus valors ecològics. Moltes d'estes accions de protecció vénen dictades des de la Unió Europea i acompanyades d'una sèrie d'ajudes econòmiques que constitueixen una renda molt important en el manteniment de la renda de l'agricultor.

25. Els tancats i la *perellonà*

Tancat i *perellonà* són dos termes locals molt relacionats amb el cultiu de l'arròs. Un tancat és una parcel·la dedicada al cultiu de l'arròs i que en el seu origen va ser part de l'estany de l'Albufera. Per a crear un tancat, després de comprar o arrendar un tros d'estany, es delimitava la parcel·la fent una mota o dic de terra que sobreeixia del nivell de l'aigua. A continuació s'anava afegint més terra fangosa treta d'algun lloc poc profund de l'estany fins a elevar el fons i anivellar-ho amb els camps veïns. Tot este dur treball es feia amb barques, aixades, cabassos d'espart i molta suor. Una vegada aïllat el tancat, ja era possible controlar el nivell de l'aigua dins d'ell per mitjà de la utilització de bombes mecàniques, que en un principi estaven accionades per motors de vapor. La major part dels arrossars del Parc Natural són terrenys guanyats a l'Albufera al llarg de molts anys durant els segles XIX i XX.

Als tancats el cicle de l'arròs comença amb la *perellonà*, amb el tancament de les comportes situades a les goles o canals d'eixida de l'aigua de l'Albufera cap al mar. Al retindre's i augmentar el nivell de l'aigua a l'estany, els tancats s'inunden amb facilitat. Esta inundació dels camps permet llavar el sòl de sals, evitar la germinació de plantes no desitjades durant el cultiu i controlar possibles plagues. La *perellonà* transcorre des de l'1 de novembre fins a l'1 de gener, quan s'obrin novament les comportes, es buiden els camps i es poden llaurar i preparar per a la sembra. Durant la *perellonà* tota la marjal queda inundada, de manera que moltes aus hi busquen recer a l'hivern.

26. Els ullals

Els ullals són brolladors d'aigua subterrània que es localitzen al llarg de la marjal de l'Albufera. Rodejats generalment per camps d'arròs, formen xicotetes llacunes que s'han anat reduint per l'activitat agrícola. Són en definitiva el record dels dies en què l'estany es va estendre sobre el que ara són camps d'arròs. La qualitat de l'aigua als ullals és molt alta, raó per la qual en l'actualitat són el refugi i reserva de la flora i la fauna d'aigua dolça que antany ocupava centenars d'hectàrees al Parc Natural. S'hi poden trobar peixos autòctons com ara el samaruc o el fartet, i plantes com el nenúfar blanc, o la trencadalla, anomenada així perquè deteriorava el tall de les falçs de segar. Els ullals són, de fet, la font principal d'aigua neta que desaiqua a l'estany.

Al llarg de la marjal hi ha vora 50 brolladors, que estan en diversos estats de conservació. Dos exemples d'estos ullals, el de Baldoví i el de Sants, els podem trobar a l'entorn de la Muntanyeta dels Sants a Sueca. Ambdós han sigut restaurats amb el Projecte europeu Life Ullals. Des del seu observatori i miradors podrem reconèixer espècies de fauna i flora quasi desaparegudes a l'Albufera i que sobreviuen ací per l'excel·lent qualitat de l'aigua: crustacis com les gambetes, mol·luscs bivalves com els petxinots o peixos com el samaruc.

27. La caça

La tradició cinegètica a l'Albufera de València es remunta a l'època de l'ocupació àrab. L'exuberant vegetació i abundant caça convertien este lloc en excepcional, raó per la qual el rei Jaume I la va reservar com a propietat de la Corona després de conquerir el regne de València al segle XIII. Segons el botànic valencià Cavanilles i altres cronistes de distintes èpoques, abundaven en la zona els cérvols, porcs senglars, cabres salvatges, francolíns, perdius, llebres, conills, llúdries i fins a seixanta varietats d'aus aquàtiques, així com una enorme quantitat de peixos. Com "Un racó del Paradís" la definien a mitjan segle XIII.

La caça es va continuar arrendant al llarg dels anys i es van organitzar les tirades i la subhasta dels punts de caça. Al 1987, l'Ajuntament de València va prohibir definitivament la caça a l'estany de l'Albufera, incloent-hi les seues illes i vores, a causa de l'impacte que té sobre espècies protegides. A més de l'Albufera, no es pot caçar a la Devesa ni a les àrees de reserva com ara els tancats de la Ratlla i de la Pipa, la Bassa de Sant Llorenç, Ullals de na Molins, etc.

En l'actualitat la caça es practica en gran part de la superfície de marjal dedicada al cultiu de l'arròs des de l'últim diumenge de setembre fins al primer cap de setmana de febrer.

D'una banda, estan les zones declarades vedat en què es concentra la major part de les aus aquàtiques de l'Albufera i on el trànsit de vehicles i persones està restringit. Es realitzen huit tirades cada temporada. A l'acabar estes tirades té lloc el que es coneix amb el nom de "càbiles" que són sis dies de caça ininterrompuda en què qualsevol caçador pot caçar al vedat. De l'altra, hi ha els vedats, en els quals s'autoritzen 36 jornades cinegètiques que es repartixen entre els caps de setmana i festius. Estes jornades també inclouen les càbiles.

Les espècies més cobrades, tant a Sueca com a Cullera, són l'ànec cuallarg i el sivert; a Silla, en canvi, és la fotja l'espècie majoritària. Al Parc Natural el nombre de caçadors supera les 6.500 escopetes.

28. Casa de la Demanà

La Casa de la *Demanà*, o casa de la Campaneta, és un dels edificis més emblemàtics del Parc Natural de l'Albufera. En este immoble del segle XVIII es feien les subhastes dels punts de caça de l'Albufera; la qual cosa tradicionalment es coneixia com la *Demanà*. Ubicada al Saler, s'hi van allotjar personatges regis, i escriptors com Vicente Blasco Ibáñez la van descriure en les seues novel·les, com ocorre en *Cañas y barro*. Actualment és de titularitat privada i pertany als germans Castelló. Des de l'any 2004 és seu de l'Associació Juvenil "Amics de la Casa de la Demanà", formada per vora un centenar de jòvens i recolzada per tots els veïns del Saler. Quique Dasí és el president d'esta associació:

"Els jòvens del poble del Saler decidírem rehabilitar la Casa de la Demanà pel valor que tenia per al poble del Saler i per l'estat en què es trobava. També perquè vérem que ens podria servir com a plataforma per a la que posteriorment seria l'associació que hui en dia és l'Associació de la Demanà. Quan creàrem l'associació tinguérem com a objectiu conèixer, potenciar i divulgar els valors culturals del poble del Saler, que estan estretament vinculats al Parc Natural de l'Albufera".

Esta agrupació juvenil va sorgir amb la intenció de dinamitzar el Saler i integrar-lo plenament amb el paisatge albuferenc. Recuperar, conservar i divulgar els seus valors culturals, mediambientals i etnogràfics és el principal objectiu previst en els estatuts de l'associació.

"Som cent socis aproximadament, veïns del Saler i de València capital, i l'associació té com a bandera o com a projecte pioner la recuperació del Port del Saler, el qual fou degradat en els anys setanta per la construcció d'una autopista que partí per la mitat la relació vinculant entre el poble i la marjal, i volem que es recupere com més prompte millor".

De la primitiva construcció de la Casa de la *Demanà* destaquen les originals reixes corbades que tanquen xicotetes finestres acabades en barrets de la mateixa singular corba. La porta principal que es troba a la façana est, dóna pas a un vestíbul, estança on antigament es duia a terme la *Demanà*. L'ampliació de l'ala nord de la casa es va dur a terme al començament del segle XX, per a deixar palés el corrent arquitectònic de l'època a l'acabament superior de la façana nord de marcada influència modernista.

29. Barraques (Pinedo i el Palmar)

La barraca sempre s'ha identificat com la vivenda tradicional de València, encara que cada dia és més escassa i rara de trobar. A l'Albufera encara podem observar algunes barraques que es mantenen en molt bon estat. Entre altres es pot citar la barraca la Genuïna de Pinedo i la dels Arandas del Palmar.

Totes les pedanies del parc van ser, en els seus orígens, un conjunt de barraques, algunes amb peculiaritats com ara les denominades barraques de culata del Palmar, amb la part exposada al vent dominant de forma arrodonida.

Els materials per a construir una barraca s'obtenen del medi que els rodeja, en el nostre cas de la Devesa i de l'estany de l'Albufera. Les parets estan fetes de canyes i fang. De les mallades de la Devesa s'obtenen els materials de la coberta del trespol i del sòl. Per al trespol s'utilitza el borró, una herbàcia que se sega i després creix molt ràpidament. Per al sòl es trauen lloses de fang comprimit de la mallada.

30. Goles

Gola és el nom local que designa els canals que comuniquen l'aiguamoll del Parc Natural de l'Albufera amb el mar. Són cinc les goles o canals, tots ells artificials, amb comportes i un sistema de bombament que permeten controlar el nivell de l'aigua de l'estany segons les necessitats del cultiu de l'arròs. Tres d'elles, les goles del Pujol, del Perellonet i del Perelló, comuniquen l'estany de l'Albufera amb el mar. Les altres dos, la gola del Rei o del mareny i la de Sant Llorenç, evacuen les aigües de la marjal de Sueca i Cullera.

Dels tres canals que comuniquen l'estany amb el mar, el del Pujol és el més modern. Es va construir per problemes de desaiqüe l'any 1953, a un poc més d'un quilòmetre al sud d'una gola antiga, la del Pujol Vell. És l'única gola, a més, que comunica directament el llac amb el mar ja que les altres dos ho fan a través d'una xarxa de canals. El seu nom fa referència, segurament, a les dunes que hi havia a la zona. Des de la gola del Pujol, mirant cap al mar, podem contemplar una de les dunes més altes de la Devesa, el Muntanyar del Pujol. Els seus 9,5 metres d'alçada es van salvar de ser arrasats quan es va dur a terme el procés d'urbanització de mitjan segle passat.

A través de les goles entren a l'Albufera moltes espècies de peixos que es reproduïxen en el mar i s'alimenten després en aigua dolça. Una d'elles és l'angula que, al créixer, es convertix en anguila. Les angules que vénen del mar remunten la gola, per les vores, cap a l'Albufera, i fugen de la llum, per la qual cosa la seua pesca es realitza millor en nits fosques i d'aigües tranquil·les.

31. Centre d'Informació i Interpretació del Racó de l'Olla

El Centre d'Informació i Interpretació del Racó de l'Olla va començar a construir-se l'any 1986 per l'Ajuntament de València en col·laboració amb la Generalitat Valenciana. El projecte tenia com a finalitat proporcionar les infraestructures necessàries per a desenvolupar treballs d'educació ambiental i de conscienciació del ciutadà sobre els valors del parc natural. Al seu torn pretenia regenerar els ecosistemes més degradats de la zona per a potenciar les espècies més amenaçades al parc natural.

El Racó de l'Olla té una zona visitable i una zona de reserva. Al voltant d'una llacuna podem gaudir d'un centre d'informació per a visitants, observatoris d'aus, itineraris d'interpretació senyalitzats, una torre-mirador cap a l'Albufera i la Devesa, audiovisuals, exposicions, etc. L'entrada al centre és lliure.

La major part dels edificis que trobem al Racó de l'Olla són vestigis del seu passat. Les cavallerisses són els estables o quadres d'un hipòdrom construït als anys 60. El centre de visitants era un local d'un càmping construït després de l'hipòdrom. Estes infraestructures van alterar completament els ecosistemes de la zona.

En l'actualitat, l'àrea del Racó de l'Olla és una valuosa zona que exercix un paper de transició entre els ecosistemes de la Devesa i l'estany de l'Albufera, i un hàbitat únic al parc natural. La seua àrea de reserva s'ha convertit en lloc de descans i cria de nombroses espècies d'aus, i un punt de referència per a l'estudi i observació d'estes espècies.

Milers de visitants acudixen al centre cada any buscant informació i interessant-se pel parc natural. Cal destacar el treball que es realitza amb els centres educatius per a fomentar el coneixement, estima i implicació en la conservació dels nombrosos i importants valors que el parc oferix.

Qualsevol època és bona per a visitar el Racó de l'Olla. A l'hivern, podem observar-hi sobretot anàtids com ara el sivert, el boix o el sarcet comú. Durant la primavera i l'estiu és espectacular contemplar l'anar i vindre de la colònia de cria dels xatracos. La nostra actitud i comportament són fonamentals per a evitar molèsties a estos animals.

32. Comunitat de Pescadors del Palmar

La pesca ha sigut una de les activitats econòmiques més importants de l'Albufera. Els diferents reis, propietaris de l'estany, van regular a poc a poc esta activitat. Jaume I al 1250, en el seu privilegi de Morella va atorgar la possibilitat de pescar a l'estany a "qualsevol veí o habitant de la ciutat o regne de València" a canvi de donar al monarca la quinta part franca de la pesca, de manera que les quatre parts restants eren per als pescadors.

No se sap amb certesa l'origen de la Comunitat de Pescadors del Palmar. Al 1857, es va firmar oficialment l'escriptura de constitució. La Comunitat del Palmar aconseguia així del Reial Patrimoni una reducció de la contribució de la pesca de la quinta a una desena part.

La Comunitat del Palmar s'articula al voltant d'una junta que es reuneix cada any amb tres tasques i en data diferent. La Junta de Capítols, el primer diumenge de juliol, s'encarrega de revisar o modificar el reglament i l'elecció de càrrecs. El següent diumenge, la Junta de Redolins s'ocupa de l'actuació més destacada: el sorteig dels punts de pesca de l'Albufera, també coneguts com redolins. Un diumenge després es reuneix la Junta de Comptes.

Formar part de la Confraria del Palmar és un dret hereditari que es feia efectiu per als hòmens al complir els 24 anys, o abans si es casaven. El dret a tindre redolí podia transmetre's també per donació o venda. Però només els parents propis poden substituir el comprador o donant.

En l'actualitat la societat del Palmar compta amb 400 socis aproximadament, dels quals un centenar continua actiu. La seua tasca continua sent la pesca tradicional de l'anguila i de la llissa. A través de la seua llotja comercialitzen les llisses pescades artesanalment tots els dies i les anguiles de piscifactoria o pescades a l'estany.

33. Duna fòssil del Perellonet

Al tram del cordó litoral que se situa entre les goles del Perellonet i del Perelló hi ha el punt més rellevant de la zona des d'una perspectiva geomorfològica i paisatgística: la duna fòssil del Perellonet, coneguda com la "Penyeta del Moro". Amb una antiguitat de 200.000 anys, és l'únic vestigi de la línia de costa que hi havia molt abans que es formara l'Albufera, fa uns 6.000 anys.

Esta xicoteta duna va estar a punt de desaparèixer amb el boom urbanístic de mitjan segle passat. Actualment està rodejada de construccions i edificis que amenacen el futur d'este monument geomorfològic natural.

L'espai que ocupa esta duna fòssil està considerat com àrea de protecció especial integral pel Pla Especial del Parc Natural de l'Albufera.

34. Casa Forestal

La Casa Forestal del Saler es troba situada al bell mig de la Devesa, entre la mallada del Quarter i el Muntanyar de la Mona. Este edifici, construït al 1920 i actualment seu de la guarderia forestal, destaca pels seus elements ceràmics tant de l'exterior com de l'interior. Ja a la façana lateral esquerra, hi ha un panell de 20 taulellets del segle XVIII amb l' "Al·legoria de la puresa". Al costat d'este, un altre panell de 35 taulellets del mateix segle representa el vel de la Verònica amb la cara de Crist. També a la façana principal, els testos estan decorats amb temàtica gòtica en els quals es lligen escriptures com ara "Devesa del Rei".

Al seu interior, que no és visitable, tot el sòl és de ceràmica. A l'entrada i a la cuina s'alternen taulellets bescurats de 30x30 centímetres, amb vidriats i decorats d'11x11 centímetres.

A la cuina destaquen els sòcols amb diverses escenes de motius valencians, sobre els quals descansen diverses peces de vaixelles de gran interès.

A l'habitació de l'esquerra es pot observar un gran sòl de taulellets disposats a 45 graus i el tema central del qual desenvolupa l'escena entre la Sanxa i el pastor narrada per Blasco Ibáñez en la novel·la *Cañas y barro*. Diu la llegenda, segons l'escriptor, que Sanxa era una xicoteta serp amiga d'un pastor que l'alimentava. Els habitants de la zona estaven atemorits per contemplar com la Sanxa s'enrotllava en el cos del jove quan jugaven. El pastor es va absentar alguns anys i, a la seua tornada, va anar a la recerca de la serp. Però la Sanxa havia crescut desmesuradament. Al reconèixer el seu amic, es va enroscar en el seu cos i la salutació va asfixiar el pastor.

35. Vela llatina

Les veles que du un vaixell poden ser de dos tipus. El més antic que es coneix és la vela quadra o redona que sempre presenta la mateixa cara al vent, per la qual cosa és més apta per a les travessies de grans naus amb un rumb prefixat. L'altre tipus és una evolució molt més recent, la vela de ganivet. La primera vela de ganivet va ser la “vela llatina”. Esta, amb forma triangular, pot presentar al vent qualsevol de les seues dos cares, per la qual cosa és molt més efectiva per a cenyir o navegar en contra del vent.

L'origen de la vela llatina és desconegut. Probablement va ser introduïda pels àrabs al Mediterrani, on té la seua màxima difusió, però ningú sap si el seu origen és àrab o polinesi. És la vela més utilitzada a les naus de transport de càrrega i passatgers o a les de pesca prop de la costa o a espais interiors, llacs i albuferes. També pels pirates i corsaris en les seues incursions.

A l'estany de l'Albufera, els “albuferencs” són embarcacions d'un sol pal i una vela llatina de forma triangular. S'usaven per a eixir a pescar o per a traslladar productes o persones a través de l'estany.

En els últims anys han sorgit diverses associacions de vela llatina a Catarroja, Silla o al Palmar que han tornat a recuperar este tipus de navegació pràcticament desaparegut a l'estany amb la incorporació dels motors d'explosió a les barques de pesca.

36. Gestió del parc natural

Si l'Albufera no haguera sigut declarada parc natural, possiblement ara tindríem davant dels nostres ulls una continuació de la ciutat, en compte d'arbres i dunes. Al protegir esta zona es van fixar unes normes de joc per a garantir-ne la conservació.

Però la gestió d'un parc natural suposa un gran repte. En una àrea protegida com l'Albufera conviuen diferents interessos que és necessari compatibilitzar. D'una banda, la conservació dels valors naturals. De l'altra, el desenvolupament de les activitats econòmiques que sustenten les poblacions del parc natural. A l'Albufera este repte es fa més complicat si és possible. La seua proximitat a la ciutat de València, la gran quantitat de visites que rep sobretot a l'estiu i el gran nombre d'habitants i empreses que hi viuen, dificulten la regulació dels seus usos.

La normativa que regix al Parc Natural de l'Albufera és el seu Pla Rector d'Usos i Gestió o PRUG. S'hi apleguen els plans de zonificació de l'àrea protegida, les activitats i usos permesos a cada zona i, en general, les línies directrius que han de guiar la gestió del parc natural.

La gestió del parc natural és responsabilitat del govern regional de la Comunitat Valenciana a través de l'Oficina Tècnica de Gestió del Parc Natural de l'Albufera. Des de la seua seu, localitzada al Palmar, es tramiten permisos, s'organitza la vigilància ambiental i es coordina la Junta Rectora del parc natural, en la qual estan representats els 13 ajuntaments de l'entorn protegit i les institucions i associacions involucrades.

Entre tots els ajuntaments de la Junta Rectora, el de la ciutat de València té un pes especial. No és el que més superfície aporta al parc natural, però els ecosistemes més valuosos, com l'estany i la Devesa, es troben dins del seu terme municipal. A més, al tractar-se del tercer municipi d'Espanya, té la capacitat d'afrontar grans projectes de regeneració naturalística, com ara la recuperació de les dunes o la reducció de la contaminació lumínica. Escolta en l'entrada número 39 quins han sigut estos projectes.

37. L'Horta

Una horta és una porció de terra destinada a cultius que necessiten abundant aigua per al creixement. Per això les hortes solen estar a la vora i prop dels rius on, a través de la construcció d'infraestructures com ara séquies, molins d'aigua, assuts o xicotetes preses, es distribueix l'aigua a tots els camps.

El que actualment coneixem com l'horta valenciana es va desenvolupar a l'edat mitjana, durant el període islàmic quan, amb la introducció del regadiu, van aprofitar l'aigua del riu Túria i els barrancs per a crear un ric espai productiu. En esta època també es va introduir a la zona el cultiu de l'arròs.

El Parc Natural de l'Albufera s'identifica amb un paisatge agrícola per l'extensió que ocupen els camps d'arròs. Però hi ha una agricultura que, no per ocupar menys superfície, deixa de ser important. Ens referim als camps de tarongers que se situen al perímetre del parc, vorejant l'arrossar. També per cultius hortofructícoles intensius davall plàstic (en hivernacle) de la zona del Perelló i, finalment, pels més tradicionals de la contornada de les poblacions, com a Pinedo i el Palmar, on els camps oferixen els seus productes i ajuden a l'economia familiar.

38. Embarcadors

El mitjà de transport més utilitzat a l'Albufera fins a la construcció de camins per la marjal ha sigut la barca, l'albuferenc. Amb les barques es portava la terra per a nivellar els camps d'arròs, es pescava i es transportava després el peix per a vendre'l a València. També es traslladava els malats. Tota la vida dels pobles de l'Albufera girava a l'entorn de l'estany, d'ací que existiren nombrosos ports o amarraments per a les barques com ara el port de Silla, de Catarroja, del Saler, del Palmar o el Mirador de Pujol.

Actualment, els ports i embarcadors de l'Albufera tenen un altre ús més coincident amb els temps actuals: el turisme. La demanda per a eixir amb barca a passejar per l'estany i observar aus ha anat en augment. Esta activitat econòmica està regulada per les ordenances municipals.

39. Projectes de regeneració de dunes

L'Ajuntament de València, al 1980, després de la paralització del projecte d'urbanització de la Devesa, va crear l'actual Servei Devesa-Albufera amb l'objectiu d'assegurar la conservació de la Devesa i promoure la restauració dels seus ecosistemes. Des d'aleshores, un dels treballs fonamentals d'este servici ha sigut la restauració de les dunes desaparegudes.

La metodologia utilitzada es resumix en tres etapes: en primer lloc s'acumula l'arena amb maquinària per a aconseguir la morfologia dunar; en segon lloc, es fixa esta arena amb la construcció de palissades i amb la plantació d'una gran diversitat d'espècies vegetals pròpies d'estes zones; finalment, s'adequa tota l'àrea restaurada per a ús públic, es tanca temporalment i s'explica a l'usuari el motiu del tancament i la finalitat de l'actuació a través d'una campanya informativa en què se li demana la seua col·laboració. En un període de 5 o 6 anys este procés aconseguix establir la morfologia, la vegetació i la fauna de les dunes litorals.

La regeneració de les dunes a la Devesa té un gran impuls amb l'execució de dos projectes LIFE, cofinançats per la Unió Europea. Estos projectes, el Life Duna i el Life Enebro, executats des de 2001 fins a 2007, han transformat la zona sud de la Devesa en una àrea de gran valor ecològic i paisatgístic única al litoral espanyol.

40. Filtres verds

Els esforços orientats a la neteja de l'aigua de l'Albufera són molt variats. Amb la construcció de depuradores, les millores a les ja existents o les noves conduccions les administracions tracten de tornar-li a l'estany la qualitat i transparència que va tindre fins als anys 60. Però hi ha uns projectes que destaquen per damunt de tots estos esforços: els filtres verds.

Els filtres verds són sistemes de depuració d'aigua basats en els aiguamolls naturals. El mecanisme és molt senzill: l'aigua es fa circular com més lentament millor per un terreny amb vegetació. Mentre l'aigua discorre per la vegetació, les plantes van alimentant-se de la matèria orgànica present en esta. D'eixa forma, a l'eixida del filtre l'aigua està molt més neta i transparent.

Els filtres verds s'utilitzen des de fa anys per a la depuració d'aigua residual de poblacions menudes, a hotels o càmpings allunyats de la xarxa de sanejament o a nuclis aïllats. Però poques vegades s'han aplicat a un entorn metropolità de la grandària de València, ni a un estany com l'Albufera.

Al nord de l'Albufera ja està en funcionament el filtre verd del tancat de la Pipa. Este filtre, visitable amb cita prèvia, era fa uns anys un camp d'arròs. Hui dedica part de les seues 40 hectàrees a recircular l'aigua de l'estany i depurar-la al seu pas, mentre que una altra part està renaturalitzada i protegida com a reserva integral de fauna i flora.

Al sud de l'Albufera hi ha altres dos filtres verds de semblants dimensions, al tancat de Mília i al Malvinar. Estos no solament estan dissenyats per a recircular l'aigua, sinó que a més naixen amb la funció d'acabar de depurar l'aigua provinent de dos depuradores, abans que arribe a l'estany.

Cada un d'estos sistemes contribuirà a millorar la qualitat de l'aigua de l'estany, a augmentar-ne la transparència i a permetre la recolonització de l'Albufera per part de valuoses espècies de plantes aquàtiques i peixos, com els que habitaven l'estany als anys 50.